

OSVRT NA MEĐUNARODNU PRAVNU REGULATIVU O TERORIZMU

Džemal Najetović

Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Cilj ovog osvrta je ograničen na pregled različitih načina kojima se međunarodno pravo nastoji boriti protiv terorizma. Iako su Vijeće sigurnosti, Generalna skupština i Generalni sekretar UN-a dosta zaokupljeni problemom terorizma, pregovori o sveobuhvatnom sporazumu za borbu protiv terorizma koji su u toku imaju ograničen uspjeh. Neko se može upitati da li bi bilo primjerenije podsticati ratifikaciju postojećih sporazuma o borbi protiv terorizma, nego trošiti energiju na diplomatske aktivnosti, na ono što bi moglo biti nemoguće. Gdje je terorizam svrstan u grupu međunarodnih zločina, odredbe koja se odnose na međunarodne zločine jednako se primjenjuju na bilo koji teroristički akt. U suprotnosti s ovim, neki naučnici, kao što je prof. dr Antonio Cassese, vjeruju da se terorizam pretvorio u međunarodni kriminal sa svim popratnim pojavama. Međutim, do sada države i međunarodne organizacije koje se bave pitanjima vezanim za terorizam koristile su one mehanizme koji su se odnosili na problem kriminaliteta unutar njihovih granica, a ne na međunarodni kriminalitet.

Ključne riječi: Međunarodna pravna regulativa o terorizmu, Konvencije UN-a, međunarodni kriminal, transnacionalni kriminal.

Keyword. International law on terrorism, United Nations conventions, international crimes, transnational crimes.

ABSTRACT

The purpose of this piece is limited to an overview of the various different ways in which international law seeks to combat terrorism. The UN Security Council, the General Assembly, and the Secretary-General have engaged extensively with the issue of terrorism. Although negotiations on a comprehensive terrorism treaty are ongoing, it is admittedly with limited success. One might ask whether the more appropriate route to take would be to encourage ratifications of the existing treaties rather than to expend diplomatic energy

on what might be impossible. Where terrorism is subsumed under other international crimes, the considerations that apply to international crimes apply equally to any terrorist offences that fall under that rubric. In opposition to this, some scholars, like Antonio Cassese, believe that terrorism has matured into a fully-fledged international crime in its own right. However, so far, States and international organisations dealing with terrorism have used the mechanisms of transnational, rather than international, criminality.

1. UVOD

Terorizam je tema koja je, iz očiglednih razloga, postala predmetom akademskih istraživanja. U manje od deset godina on se pretvorio u nešto više, od specijaliziranog područja do teme koja je ogromna i koja se sve više širi i o kojoj postoji sve više literature.¹⁹ Slično se može reći i o međunarodnom krivičnom pravu. Postoje značajna preklapanja koja ove dvije naučne discipline razmatraju i, prema tome, pozamašna literatura međunarodnog krivičnog prava koja se može primijeniti i za izučavanje terorizma.²⁰ Međutim, cilj ovog osvrta je ograničen na pregled različitih načina kojima se međunarodno pravo nastoji boriti protiv terorizma. Ove dvije teme su vrlo kompleksne i često se preklapaju, što na više načina utiče na decentralizovanu prirodu međunarodnog pravnog poretka i sporazume između država koji se odnose na kriminalitet na međunarodnom nivou.

¹⁹ Za noviju monografiju vidjeti Ben Saul, *Definisanje terorizma u međunarodnom pravu* (Oxford: OUP, 2006); Vidjeti, takođe, Vaughan Lowe, "Jasna i trenutna prijetnja: Odgovor na terorizam" (2005) 54 *International and Corporate Law Quarterly* 185; Anne-Marie Slaughter and William Burke-White, "An International Constitutional Moment" (2002) 43 *Harvard International Law Journal* 1; Louise Arbour, "In Our Name On Our behalf" (2006) 55 *International and Corporate Law Quarterly* 511; Sean Murphy, "Terorizam i koncept oružanog napada, Article 51, UN Charter" (2002) 43 *Harvard International Law Journal* 41; Tal Becker, *Terorizam i država: Preispitivanje pravila državne odgovornosti* (Oxford: Hart, 2004);

²⁰ Vidjeti Andrea Bianchi, *Poboljšavanje međunarodnih pravnih normi protiv terorizma* (Oxford: Hart, 2006); Roberta Arnold, *Međunarodni krivični sud kao novi instrument borbe protiv terorizma* (New York: Transnational, 2004);

2. MEĐUNARODNI I TRANSNACIONALNI KRIMINAL

Da bi se proučio zakon, neophodno je napraviti razliku između dvije različite vrste zakona koji se odnose na kriminal – međunarodni kriminalitet u užem smislu i onoga što se često naziva „transnacionalni kriminal“.²¹ I pored činjenice da se ova dva pojma razlikuju, često se tretiraju zajednički, pod generalnim nazivom „međunarodni kriminal“. Granice između ove dvije vrste kriminala su neprobojne i tu vlada neslaganje u tome da li određeni zločini spadaju pod jednu ili drugu kategoriju. Međutim, razlike između ova dva pojma predstavljaju značajan faktor, a naročito se to odnosi u pogledu pitanja retrospektive i nadležnosti.

2.1. Međunarodni kriminal

Ono što često nazivamo međunarodnim kriminalom, u tradicionalnom smislu su ona kriminalna djela zbog kojih se sudi pred međunarodnim krivičnim tribunalima, kao što su naprimjer djela agresije, zločina protiv čovječnosti, genocida i ratnih zločina. Najznačajnija karakteristika ove vrste kriminalnih djela je obuhvaćena na suđenju pred Međunarodnim vojnim tribunalom u Nirnbergu, gdje se ustanovilo da su „kriminalna djela počinjena u suprotnosti sa pravilima međunarodnog prava, počinjena od strane osoba, a ne apstraktnih entiteta, i samo ona u kojima se kažnjavanjem pojedinaca koji su počinili ta djela mogu primijeniti odredbe međunarodnog prava... pojedinci imaju ingerencije koje prevazilaze nacionalne granice ili pravila nametnuta od strane pojedinih država.“²² Inače, rat je prvi put pravno zabranjen Brian-Kelogovim paktom (27.08.1928. godine). Ovaj pakt nije precizirao pojam pravične samoodbrane. Njemačka je, iako vezana ovim paktom, otpočela Drugi svjetski rat. Međunarodni vojni sud u Nirnbergu proglasio je krivim njene političare i vojne rukovodioce, koji su pred ovim sudom odgovarali za povrede obaveza preuzetih ovim paktom.

Drugim riječima, osnovno stajalište za razumijevanje ove vrste kriminalnih djela je da geografska lokacija ne postavlja zabrane vršenja tih kriminalnih djela kroz domaće zakonodavstvo nego su pravila uspostavljena kroz osnove

²¹ Dvije korisne diskusije slijedećih autora: Bruce Broomhall, Međunarodni sud pravde i Međunarodni krivični sud: Između suvereniteta i vladavine zakona (Oxford: OUP, 2003) pp. 10-23, i Neil Boister, „Transnacionalno krivično pravo“ (2003) 14 European Journal of International Law 953;

²² „Nirnberg IMT: Presuda i kazna (1947) 41 izdanje Američkog biltena za međunarodno pravo 172, str.221.

međunarodnog prava. Države su odlučile da međunarodno pravo u posebnim okolnostima treba premostiti domicilni pravni poredak kako bi se određena vrsta krivičnih djela direktno tretirala. Iako povremeno postoje dvojbe po ovom pitanju, međunarodni kriminal može biti tretiran u okvirima običajnog prava²³ ili u okviru sporazuma.²⁴

2.2. Transnacionalni kriminal

Transnacionalni kriminal, koji se veoma često naziva „kriminal oko kojeg postoji zabrinutost šire međunarodne zajednice“, podrazumijeva široki spektar kriminalnih djela. Značajan aspekt ovih kriminalnih djela je da su ona predmet međunarodnih pravnih zahtjeva koje su države obuhvatile domaćom legislativom i, na osnovu toga, izručuju ili procesuiraju moguće počinioc zločina. Fundamentalna razlika između ovih djela je da je relevantni pravni poredak koji zapravo osigurava osudu tih djela domaći prije nego međunarodni. Ne postoji individualna odgovornost za narušavanje relevantnih međunarodnih normi ali države mogu biti nadležne ukoliko te norme nisu u stanju da obuhvate takva djela i da osumnjičene procesuiraju na odgovarajući način. Primjeri takvih djela uključuju, naprimjer, prekidanje podvodnih kablova²⁵, djela trgovine ljudima,²⁶ otmice²⁷ i trgovina obscenim publikacijama.²⁸ Često djela koja su spomenuta imaju malo zajedničkog osim činjenice da je odlučeno ili prihvaćeno u prošlosti da bi trebala biti preduzeta neka vrsta međunarodne pravne akcije, kako bi se osiguralo da i države zajedno suzbijaju takve vrste djela. Ovo veoma često vodi ka činjenici da se počinjena djela razmatraju u okviru državnih granica, što predstavlja pravni pojam poznat kao „Konvencije za suzbijanje...“.²⁹ Postoji mogućnost da takva vrsta Konvencije može dovesti do cjeline običajnog prava.³⁰ Postoji malo dokaza da se ovo često dešava ali, također, postoji

²³ Pogledati na primjeru Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-beck, Međunarodno običajno humanitarno pravo (Cambridge:CUP, 2005), str.569-621. Neki su više skeptični, pogledati na primjeru Vladimir-Đuro Degan, „Na izvorima međunarodnog krivičnog prava“ (2005) 4 izdanje Kineskog biltena međunarodnog prava 45, str. 51, 64-73. Ovakav pogled je baziran na izričito civilnoj interpretaciji *nullum crimen* principa i nekonzistentno je sa sudskom praksom u najmanje posljednjih pedeset godina.

²⁴ Tužilac protiv Tadića, Odluka o žalbi po pitanju nadležnosti, IT-94-1-AR72, 2.oktobar 1995, paragraf 94; Tužilac protiv Kordića i Čerkez, Presuda IT-95-14/2-A, 17.decembar 2004, paragrafi 40-46.

²⁵ Konvencija UN-a o Pravu mora, (1999) UKTS 91, članovi 112-115.

²⁶ Npr. Međunarodna konvencija o sprječavanju trgovine ženama i djecom 9 LNTS 415.

²⁷ Npr. Haška Konvencija o sprječavanju nezakonitih djela protiv sigurnosti civilnog vazdušnog saobraćaja 975 UNTS 177.

²⁸ Npr. Sporazum o sprječavanju distribucije obscenim publikacijama od 4.maja 1910. i amandmani na protokol od 4.maja 1949, 47 UNTS 159.

²⁹ Pogledaj, npr. Roger Clark, „Osude od međunarodnog značaja: Multilateralne sporazumne prakse 40 godina poslije Nirnberga“ (1988) 47 Nordijski bilten međunarodnog prava 49.

³⁰ Boister, supra n. 4 str.963.

mogućnost da su aspekti Konvencije za suzbijanje mučenja/torture, također, to obuhvatili.³¹ Vijeće sigurnosti UN u svojoj vanrednoj rezoluciji 1373 je praktično provelo u djelo Konvencije o suzbijanju mučenja/torture.³² Iako ovo formalno znači da su osnove obligacija sporazumne odredbe, preciznije, član 25. Povelje UN-a, to ukazuje da sporazumi³³ postignuti u okviru UN-a nisu jedini nosilac prava.

3. TERORIZAM KAO TRANSNACIONALNI I/ILI MEĐUNARODNI KRIMINAL

3.1. Terorizam kao transnacionalni kriminal³⁴

Opštepoznato je, naročito u vrijeme ere UN-a, da su različita djela terorizma bila obuhvaćena različitim sporazumima,³⁵ kao što su Tokijska konvencija (koja obuhvata različita djela u vazdušnom saobraćaju),³⁶ Konvencija o taocima³⁷ i Konvencija o kriminalnim djelima protiv osoba koje su zaštićene diplomatskim imunitetom.³⁸ U članu 2. Konvencije o bombaškim aktima terorista iz 1997. godine kriminalno djelo se definiše:

1. Svako lice koje počini djelo koje je opisano ovom Konvencijom, ako nezakonito i nenamjerno isporuči, postavi, ispali ili detonira eksplozivno ili drugo smrtonosno sredstvo u ili unutar ili protiv mase, državne ili vladine imovine, javnog transportnog sektora ili infrastrukture:

- a) Sa namjerom da izazove smrt ili ozbiljne tjelesne povrede; ili
- b) Sa namjerom da izazove velika razaranja takvog mjesta, imovine ili sistema, pri čemu razaranja rezultira ili postoji

³¹ Kao što se može izvući iz presude Tužilac protiv Furundžije, IT-95-17/1-T, 10. decembra 1998, paragraf 149. Pogledati također A i ostali protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (2005) UKHL 71, paragrafi 33-34.

³² Pogledati Matthew Happold, „Rezolucija 1373 i Ustav UN-a“ (2003) 16 Leiden bilten o međunarodnom pravu 593; Paul Szasz, „Vijeće sigurnosti otpočinje legislaturu“ (2002) 96 Američki bilten o međunarodnom pravu 901; Stefan Talmon, „Vijeće sigurnosti kao svjetski legislator“ (2005) 99 Američki bilten o međunarodnom pravu 175.

³³ Uključujući njihove historijske analogije za sporazume koji su ranije postignuti.

³⁴ Za izuzetno koristan osvrt pogledati Robert Kolb, „Primjena extraterritorialne nadležnosti na međunarodni terorizam“ u Bianchi, supra n.3, 227, str.227-246.

³⁵ Iako postoje različiti regionalni sporazumi, ovo predavanje se koncentriira na one koji su otvoreni za ratifikaciju od strane svih država.

³⁶ Konvencija o prekršajima i drugim aktima u avionu 704 UNTS 219.

³⁷ Konvencija protiv uzimanja talaca, 1316 UNTS 305.

³⁸ Konvencija o prevenciji i kažnjavanju kriminalnih djela protiv međunarodno zaštićenih osoba, uključujući diplomatske predstavnike, Generalna skupština UN, rezolucija 3166. Za kompilaciju drugih dokumenata pogledati M. Cherif Bassiouni, Međunarodni terorizam: Kompilacija UN-ovih dokumenata (1972-2001) (New York: Transnacional 2002). Također, postoje regionalni sporazumi kao što je Evropska konvencija o sprječavanju terorizma iz 1977, 1137 UNTS 93; 1999 OAU Konvencija o sprječavanju i borbi protiv terorizma 1438 UNTS 91 i Konvencija Arapskih država iz 1998. godine o suzbijanju terorizma.

vjerovatnoća da će rezultirati velikom ekonomskom štetom.

2. Svako lice koje počini djelo, ako takvo lice pokuša da počini prekršaj koji je opisan u okviru paragrafa 1.

3. Svako lice koje počini djelo ukoliko:

- c) Lice učestvuje kao saučesnik u prekršaju opisanom u paragrafu 1. ili 2.; ili
- d) Organizira ili navodi druge da počine djela opisane u paragrafina 1. ili 2.; ili
- e) Na neki drugi način doprinosi izvršenju jednog ili više prekršaja učinjenih od strane grupe sa zajedničkim ciljem, a opisanih u paragrafu 1. ili 2. Takvo učešće treba da je s namjerom ili s ciljem podsticanja opšte kriminalne aktivnosti ili s ciljem pomaganja grupe ili počinjeno sa saznanjima o namjeri grupe da počini određeno djelo.³⁹

Jednako je poznato da, zahvaljujući nesporazumima koji se odnose na to da li akcije preduzete u borbama za samoopredjeljenje trebaju biti obuhvaćene ili ne, sveobuhvatna definicija terorizma tek treba da bude unesena u pozitivne norme međunarodnog prava s ciljem njenog uključenja u krivično pravo država.

Generalna skupština UN-a je 1994. usvojila Deklaraciju o terorizmu, koja ga definiše kao: „Kriminalna djela sa namjerom da uzrokuju stanje terora među populacijom, grupama ili određenim osobama zbog razloga političke prirode. Takva djela su u svim prilikama neopravdana bez obzira na političke, filozofske, ideološke, rasne, etničke, religijske ili druge razloge koji mogu biti navedeni kao opravdanje“.⁴⁰

Međutim, kao i u osnovama međunarodnog prava, Generalna skupština UN-a sama po sebi nije izvor međunarodnog prava,⁴¹ i nije postojala namjera izražena u rezoluciji da se postavi pravna definicija terorizma. Čak i da je postojala takva namjera, vjerovatno se ne bi mogao postići konsenzus. Ipak, ovo daje argument više za sadašnje sporazume koji zapravo zahtijevaju da države definišu krivičnu pozadinu određenih terorističkih djela. U tom smislu, ova djela moraju

³⁹ Istina je da član 3. isključuje slučajeve gdje je djelo počinjeno unutar samo jedne države, pri čemu su počinitelji i žrtve državljani te države, gdje je eventualni počinitelj pronađen na teritoriji te države i gdje ni jedna druga država nema osnov da primjeni nadležnost opisanu članom 6, paragraf 1. ili članom 6, paragraf 2 ove Konvencije. U svakom slučaju, u takvoj situaciji nedvojbeno je riječ o kriminalnim djelima koja su u nadležnosti te određene države gdje nema potrebe za dodatnom interakcijom koja se tiče međunarodnog pravnog poretka.

⁴⁰ Deklaracija o mjerama za suzbijanje međunarodnog terorizma (1994), Generalna skupština UN-a, rezolucija 49/60 (Anex).

⁴¹ Savjetodavno mišljenje o legitimitetu prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja (1996) ICJ Izvještaj 4, str. 254-255, paragraf 70.

biti kriminalna djela definisana aktima domaćeg krivičnog zakonodavstva, a moraju biti počinjena sa ciljem izazivanja straha.

Tačno je da je Međunarodna konvencija o sprječavanju finansiranja terorizma iz 1999. godine pored određivanja nekih akata preuzetih iz Sporazuma o suzbijanju terorizma također predstavila generičku definiciju terorizma kao: „Djela počinjena da izazovu smrt ili ozbiljne tjelesne povrede civila ili nekih drugih lica koja ne učestvuju u situacijama nasilja u oružanim sukobima i gdje je cilj takvih djela, po svojoj prirodi ili kontekstu, da zastraši populaciju ili da primora vladu ili međunarodne organizacije da čine ili da se uzdrže od obavljanja svojih dužnosti“.⁴²

Ovaj sporazum sam po sebi ne zahtijeva od država da inkriminišu ova djela već da spriječe njihovo finansiranje. Prema tome, definicija je isključivo za specijalnu upotrebu. Pregovaranja o postizanju opšte saglasnosti o inkriminisanju terorizma tek treba da daju rezultat.⁴³ Iako se ne može reći da postoji transnacionalni „zločin“ u terorizmu *per se* veliki broj oblika terorizma su predmet obaveze država da procesuiraju i kazne takva djela. U svakom slučaju, ukoliko se za ove sporazume može reći da se reflektuju u običajnom međunarodnom pravu (što je veoma kontroverzna premisa), obaveze koji proizilaze iz ovih sporazuma su ograničene na strane potpisnice konvencija.

Vijeće sigurnosti UN-a pokušalo je prevazići ovaj problem nakon porasta zabrinutosti zbog terorističkih napada (koji su počeli bombaškim napadom Lockerby, Pan Am let 103). Vijeće sigurnosti UN-a je u svojoj rezoluciji 1368. osudilo napade na Sjedinjene Američke Države od 11. septembra 2001. godine.⁴⁴ Ubrzo nakon toga Vijeće sigurnosti UN-a usvojilo je rezoluciju 1378 koja u svemu, osim u svom imenu, legitimise režim sprječavanja finansiranja terorizma koji koegzistira sa Međunarodnom konvencijom o sprječavanju finansiranja terorizma iz 1999. godine.⁴⁵ Ova rezolucija obavezuje sve članice UN-a i nalaže im sprječavanje finansiranja terorizma, te saradnju u njegovoj prevenciji. Iako je izrečeno malo sumnji u shodnost ovakvih mjera, postoji bojazan kako o opsegu mjera koje se mogu provesti u skladu sa obavezama država za poštivanje ljudskih prava⁴⁶

⁴² Međunarodna konvencija o sprječavanju finansiranja terorizma, Generalna skupština UN-a, rezolucija 54/109, član 2a. Pogledati Antonio Cassese, „Terorizam kao međunarodni zločin“ u Bianchi *supra* n.2, str.213-215.

⁴³ Helen Duffy, „Rat terora“ i Okvir međunarodnog prava (Cambridge: CUP, 2005), str.20-23. Pogledati također Becker *supra* n.2, poglavlje 4.

⁴⁴ UN Dok. S/RES/1368 (12.septembar 2001).

⁴⁵ UN Dok. S/RES/1373 (28.septembar 2001).

⁴⁶ Pogledati Robert Cryer, Hakan Friman, Darryl Robinson i Elizabeth Wilmshurst, Uvod u međunarodno krivično pravo i proceduru (Cambridge: CUP, 2007) str.291-2.

tako i o podobnosti Vijeća sigurnosti UN-a da donosi zakone po ovom pitanju (iako je ovo posljednje označeno kao vrlo kontroverzno).⁴⁷ Čak i tako, sve ovo je daleko od uspostave univerzalnog i sveobuhvatnog sistema za suzbijanje terorizma.

3.2. Terorizam pod drugim imenom

Kada je međunarodni kriminal u pitanju, postoji određeni broj različitih terorističkih djela koja počinjena kao *mens rea* i koja su usmjerena protiv odgovarajućih kontekstualnih okolnosti mogu biti okarakterizirana kao međunarodni zločin. Za početak, to su ratni zločini uzimanja taoca i čin terora počinjen u međunarodnim i unutrašnjim oružanim sukobima. Ovakva djela su direktno inkriminirana međunarodnim pravom.⁴⁸ Član 51. dodatnog Protokola I i član 13. (stav 2.) dodatnog Protokola II opisuju „djela ili prijetnje nasiljem sa primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom“.⁴⁹ Na osnovu Člana 51. i evaluacije (nepotrebne) o tome da li postoji posebno pravilo inkriminacije ozbiljnih narušavanja tog pravila, Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY) u slučaju *Galić* potvrđuje da je postojao odvojen ratni zločin od zločina terora sa slijedećim elementima:

1. Djela nasilja usmjerena protiv civilnog stanovništva ili pojedinaca koji nisu direktno učestvovali u neprijateljstvima, uzrokujući smrt ili ozbiljne tjelesne povrede među civilnim stanovništvom.
2. Počinilac je namjerno stavio civilno stanovništvo ili pojedince civile, koji nisu direktno učestvovali u neprijateljstvima, u poziciju da postanu objekti ovih djela nasilja.
3. Gore navedene povrede zakona je počinjena sa glavnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom.⁵⁰

Može se izvesti zaključak da ratni zločin ne mora uključivati izazivanje smrti ili ozbiljnih povreda i da je dokaz ozbiljnih povreda određenog člana zakona dovoljan.⁵¹ Bilo ovo tačno ili ne, poenta nije u tome da se utvrdi koja je definicija tačna nego da ratni zločin, kao takav, postoji.

⁴⁷ Pogledati Mathew Happold, „Rezolucija 1373 i Ustav Ujedinjenih nacija“ (2003) 16 Leiden Bilten međunarodnog prava 593 conra Paul Szasz, „Vijeće sigurnosti počinje donositi zakone“ (2002) 96 Američki Bilten međunarodnog prava 901.

⁴⁸ Hans-Peter Gasser, „Zabrana terorističkog djelovanja u međunarodnom humanitarnom pravu“ (1986) 253 International Review of the Red Cros 200.

⁴⁹ Mjere zastrašivanja i terorizma protiv civila zaštićenih Ženeprotivkom konvencijom IV su suprotne Članu 33 te konvencije.

⁵⁰ Tužilac protiv Galića, Presuda i mišljenje, IT-98-29-T, 5.decembar 2003, paragraf 136. Ovo je održano i u žalbenom postupku, vidjeti Tužilac protiv Galića, Presuda IT-98-29-A, 30.novembar 2006, paragrafi 79-104.

⁵¹ Cassese, *supra* n. 25, str. 221-22.

Slično, određeni broj terorističkih djela može doseći do kategorizacije zločina učinjenih protiv čovječnosti u onolikoj mjeri u kojoj ta djela potpadaju pod jedan od relevantnih akata i ukoliko su počinjena sa odgovarajućim povezivanjem široko rasprostranjenih ili sistematskih napada na civilno stanovništvo.⁵² Bitno je ustanoviti specifičnu namjeru da se počini genocid. Ukoliko se zauzme stav da je neka vrsta planirane ili kolektivne akcije potrebna da bi se počinio genocid, to zapravo pomjera granice počinjenog zločina,⁵³ i ne postoji razlog zašto se djelo počinjeno s ciljem teroriziranja civilnog stanovništva ne bi moglo nazvati genocidom. Namjera da se terorizira, koja je karakteristika terorizma, ne isključuje namjeru činenja genocida i takva namjera može koegzistirati sa drugim namjerama i motivima.⁵⁴

U svakom slučaju, za neke teoretičare ovo ne predstavlja kraj razmatranja materije. Oni vjeruju da se terorizam može opisati više kao sazrijeli široko rasprostranjeni međunarodni kriminal sa svim svojim pojavnim oblicima, prije nego se svesti pod ostale rubrike međunarodnog kriminala. Među ovim teoretičarima je ponekad i predsjednik Međunarodnog tribunala ICTY i Darfurske komisije, gospodin Antonio Cassese.⁵⁵ Cassese zastupa stajalište da je međunarodni zločin: „Kada (i) djela nisu ograničena po svom dejstvu na samo jednu državu nego prelaze nacionalne granice u mjeri u kojoj su osobe koje su upletene, sredstva koja su angažirana i nasilje koje je prisutno i (ii) su provedena uz podršku, toleranciju ili upoznatost država gdje je teroristička organizacija smještena ili gdje je druga država ... (su) ... (iii) fenomen koji izaziva zabrinutost cijele međunarodne zajednice i prijetnja miru ... (iv) je veoma ozbiljna i velikog obima“.⁵⁶

Poklanjajući pažnju principu legaliteta, Cassese također pruža definiciju ove povrede Zakona. Ova djela: „Predstavljaju povredu krivičnog zakona većine nacionalnih pravnih sistema (npr. napad, ubistvo, kidnapovanje, uzimanje talaca, iznuda, bombaški napadi, mučenje, podmetanje požara itd); (ii) ... usmjereni širenju teror ...uz pomoć prijetnji

ili upotrebe sile protiv stanovništva ili određene grupe ili osoba i (iii) ... koji su motivirani politički, ideološki ili religijski, a ne ličnim interesima ... Što se odnosi na *mens rea* ...Kao dodatak subjektivnom elementu koji je neophodan za podizanje optužbe ... mora postojati *posebna namjera* da se širi teror među stanovništvom.“⁵⁷

Ovo je interesantan prijedlog. On se, također, bavi sa jednim od najtežih aspekata međunarodnog krivičnog prava – kako je nastao međunarodni kriminal. Uprkos njegovim glavnim osobinama, sugestija da su aspekti međunarodnog kriminala terorizma odvojivi ne predstavlja *lex lata*. Ne postoji sporazum koji ovo razjašnjava i države praktiraju *opinio juris*, a kao takvo je nedovoljno da uspostavi direktnu odgovornost za zločin u međunarodnom krivičnom pravu. Ovo ne govori da se to možda neće desiti u budućnosti ali, kako stvari trenutno stoje, ovo se mora iskristalizirati u postojećem pravu.

4. ZAKLJUČAK

Terorizam je neupitan pojam oko kojeg države moraju saradivati ukoliko ga žele suzbiti. Ova neophodnost je već dugo vremena prihvaćena. Neophodnost preduzimanja akcija je izraženija nakon napada na SAD od 11.septembra 2001. godine.

Međunarodno pravo je kroz sukcesiju sporazuma koji su se bavili pojavnim oblicima terorizma nametnulo državama kompleksan set obaveza vezanih za djela terorizma. No, iako je procenat država koje su ratifikovale ove sporazume bio prilično velik, ima i država koje ih još uvijek nisu ratifikovale i onih koje su ih ratifikovale, ali im ne poklanjaju dovoljno pažnje. Iako su pregovori o sveobuhvatnom Sporazumu o sprječavanju terorizma još uvijek u toku, mora se priznati da je njihov uspjeh ograničen i moglo bi se postaviti pitanje da li je ispravan put da se tolika diplomatska energija ulaže u nešto što bi moglo ispasti kao uzaludan posao ili bi ispravnije bilo da se podstakne ratifikacija postojećih sporazuma. Vijeće sigurnosti, Generalna skupština i Generalni sekretar UN-a su se do sada u velikoj mjeri bavili pitanjima koja se odnose na terorizam. Uprkos tome, sve ovo zajedno ne utiče na to da se pitanje terorizam razmatra u sferi međunarodnog kriminala pri čemu bi se akcenat stavio na pitanje individualne odgovornosti.

⁵² Pogledati Mark Drumb, „Osuda terorističkog napada 11.septembra“ (2002) 24 Human Rights Quarterly 232; također vidjeti W.A. Schabas, „Da li je terorizam zločin protiv čovječnosti?“ (2002) 8 International Peace Keeping: Godišnjak međunarodnih mirovnih operacija 255.

⁵³ Pogledati J.R.W.D. Jones, „Čija namjera je to zapravo bila? Genocid i namjera uništenja grupe“, u Lal Chang Vohrah et.al. (eds), *Nehumanost čovjeka prema čovjeku: Eseji u počast Antoniu Casseseu* (Hag, Kluwer, 2003) 467; Valerie Oosterveld, „Kontekst genocida“ u Roy S. Lee (ed.), *Međunarodni krivični sud: Elementi zločina i pravilnik i dokazi* (New York: Transnational, 2001) 44.

⁵⁴ Tužilac protiv Niyetegeka, Presuda, Međunarodni krivični tribunal za Ruandu, ICTR-96-14-A, 9.juli 2004, paragraf 543.

⁵⁵ Cassese, supra n.25. Slična sugestija je napravljena u Jordan Paust, „Terorizam kao međunarodni zločin“ u Guiseppe Nesi, *Međunarodna saradnja protiv terorizma* (Aldershot: Ashgate, 2005) 25.

⁵⁶ Ibid., str. 223.

⁵⁷ Ibid., str. 224.

Kada se terorizam razmatra pod kategorijom međunarodnih zločina, odredbe koje se primjenjuju za te zločine jednako se primjenjuju i za povrede zakona koje uključuju terorističke akte. Međutim, do sada, države i međunarodne organizacije koje se bave pitanjem terorizma više su uradile na iznalaženju mehanizama transnacionalnog, a ne međunarodnog kriminala sa svim posljedicama koje iz toga proizilaze.

5. LITERATURA

1. Ben Saul, *Definisanje terorizma u međunarodnom pravu* (Oxford: OUP, 2006)
2. Vaughan Lowe, "Jasna i trenutna prijetnja: Odgovor na terorizam" (2005) 54 *International and Corporate law Quarterly* 185
3. Anne-Marie Slaughter and William Burke-White, "An International Constitutional Moment" (2002) 43 *Harvard International Law Journal* 1
4. Louise Arbour, "In Our Name On Our behalf" (2006) 55 *International and Corporate law Quarterly* 511
5. Sean Murphy, "Terorizam i koncept oružanog napada, Article 51, UN Charter" (2002) 43 *Harvard International Law Journal* 41
6. Tal Becker, *Terorizam i država: Preispitivanje pravila državne odgovornosti* (Oxford: Hart, 2004)
7. Andrea Bianchi, *Poboljšavanje međunarodnih pravnih normi protiv terorizma* (Oxford: Hart, 2006)
8. Roberta Arnold, *Međunarodni krivični sud kao novi instrument borbe protiv terorizma* (New York: Transnational, 2004)
9. Bruce Broomhall, *Međunarodni sud pravde i Međunarodni krivični sud: Između suvereniteta i vladavine zakona* (Oxford: OUP, 2003)
10. Neil Boister, "Transnacionalno krivično pravo" (2003) 14 *European Journal of International Law* 953
11. "Nirnberg IMT: Presuda i kazna (1947) 41. izdanje Američkog biltena za međunarodno pravo 172
12. Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-beck, *Međunarodno običajno humanitarno pravo* (Cambridge: CUP, 2005)
13. Vladimir Đuro Degan, "Na izvorima međunarodnog krivičnog prava" (2005) 4. izdanje Kineskog biltena međunarodnog prava 45
14. Tužilac protiv Tadića, Odluka o žalbi po pitanju nadležnosti, IT-94-1-AR72, 2. oktobar 1995.
15. Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, Presuda IT-95-14/2-A, 17. decembar 2004.
16. Konvencija UN-a o pravu mora, (1999) UKTS 91
17. Clark, "Osude od međunarodnog značaja: Multilateralne sporazumne prakse 40 godina poslije Nirberga" (1988) 47 *Nordijski bilten međunarodnog prava* 49
18. Tužilac protiv Furundžije, IT-95-17/1-T, 10. decembra 1998.
19. A i ostali protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (2005) UKHL 71
20. Matthew Happold, "Rezolucija 1373 i Ustav UN-a" (2003) 16 *Leiden bilten o međunarodnom pravu* 593
21. Paul Szasz, "Vijeće sigurnosti otpočinje legislaturu" (2002) 96 *Američki bilten o međunarodnom pravu* 901
22. Stefan Talmon, "Vijeće sigurnosti kao svjetski legislator" (2005) 99 *Američki bilten o međunarodnom pravu* 175
23. Konvencija o prekršajima i drugim aktima o ukraju u avione 704 UNTS 219.
24. Konvencija protiv uzimanja talaca, 1316 UNTS 305
25. Konvencija o prevenciji i kažnjavanju kriminalnih djela protiv međunarodno zaštićenih osoba, uključujući diplomatske predstavnike, Generalna skupština UN, rezolucija 3166
26. M. Cherif Bassiouni, *Međunarodni terorizam: Kompilacija UN-ovih dokumenata (1972-2001)* (New York: Transnacional 2002)
27. Evropska konvencija o sprječavanju terorizma iz 1977, 1137 UNTS 93
28. 1999 OAU Konvencija o sprječavanju i borbi protiv terorizma 1438 UNTS 191
29. Konvencija Arapskih država iz 1998. godine o suzbijanju terorizma
30. Deklaracija o mjerama za suzbijanje međunarodnog terorizma (1994), Generalna skupština UN-a, rezolucija 49/60 (Anex)
31. Savjetodavno mišljenje o legitimitetu prijetnje ili upotrebe nuklearnog oružja (1996) ICJ Izvještaj 4
32. Međunarodna konvencija o sprječavanju finansiranja terorizma, Generalna skupština UN-a, rezolucija 54/109
33. Helen Duffy, "Rat terora" i Okvir međunarodnog prava (Cambridge: CUP, 2005)
34. UN Dok. S/RES/1368 (12. septembar 2001).
35. UN Dok. S/RES/1373 (28. septembar 2001).
36. Robert Cryer, Hakan Friman, Darryl Robinson i Elizabeth Wilmshurst, *Uvod u međunarodno krivično pravo i proceduru* (Cambridge: CUP, 2007)
37. Hans-Peter Gasser, "Zabrana terorističkog djelovanja u međunarodnom humanitarnom pravu" (1986) 253 *International Review of the*

Red Cros 200

38. Tužilac protiv Galića, Presuda i mišljenje, IT-98-29-T, 5. decembar 2003.
39. Tužilac protiv Galića, Presuda IT-98-29-A, 30. novembar 2006.
40. Mark Drumb, „Osuda terorističkog napada 11.septembra“ (2002) 24 Human Rights Quaterly 232
41. W.A. Schabas, „Da li je terorizam zločin protiv čovječnosti?“ (2002) 8 International peace Keeping: Godišnjak međunarodnih mirovnih operacija 255
42. Valerie Oosterveld, „Kontekst genocida“ u Roy S. Lee (ed.), Međunarodni krivični sud: Elementi zločina i pravilnik i dokazi (New York: Transnational, 2001)
43. Tužilac protiv Niyetegeka, Presuda, Međunarodni krivični tribunal za Ruandu, ICTR-96-14-A, 9. juli 2004.
44. Jordan Paust, „Terorizam kao međunarodni zločin“ u Guissepe Nesi, Međunarodna saradnja protiv terorizma (Aldershot: Ashgate, 2005)